

και δύο υιοί του, ο Νικόλαος και ο Γεώργιος, οι οποίοι υπάρχουν και σήμερα¹⁷⁹ και εργάζονται εθνικώς ακολουθώντας τα ίχνη του πατρός τους. (442)

26. Η 11^η Οκτωβρίου 1912

Είναι η 11^η Οκτωβρίου 1912, ημέρα της εβδομάδος Πέμπτη. Την εσπέραν της ημέρας αυτής, περί την 6^η μ.μ., καλείται εσπευσμένως [στην Ιερά Μητρόπολη] έκτακτη συνεδρίαση <επιτροπής>, η οποία απαρτίζεται από τα μέλη της Εθνικής Οργανώσεως Μακεδονικής Αμύνης και από πολλούς προκρίτους της Κοινότητος, μεταξύ των οποίων πρωτεύουν οι ιατροί και οι διδάσκαλοι της πόλεως. Κατά την συνεδρίαση αυτήν ανακοινούται από την Εθνική Οργάνωση επιστολή των οπλαρχηγών Μακρή και Καραβίτη, οι οποίοι ευρίσκοντο στο Παλαιόκαστρο με <δύναμη> [περίπου] 100 (εκατόν) οπλιτών, και άλλη προς τον Μουδύρη¹⁸⁰ Σιατίστης, από τους ίδιους οπλαρχηγούς, που είχε ως εξής:

Προς τον Σταθμάρχην Σιατίστης

Εν ονόματι του Βασιλέως Γεωργίου σε διατάσσομεν, όπως αμέσως εκκενώσης την πόλιν, διότι θα προελάση αύριον ο Ελληνικός Στρατός προς απελευθέρωσιν αυτής.

Οι αρχηγοί
Μακρής και Καραβίτης

Μετά την ανακοίνωση των ανωτέρω διεξάγεται μακρά συζήτησις, εάν συμφέρει να εισέλθει το σώμα ως καταλυτής της τουρκικής Αρχής ή να διευκολυνθεί απλώς η διέλευσις του, για να μεταβεί εις Βογατσικόν, τόπον προορισμένον για τη συγκέντρωση των ανταρτικών σωμάτων¹⁸¹.

¹⁷⁹ Εποχή του συγγραφέα.

¹⁸⁰ Μουδύρης, Διοικητικός προϊστάμενος. Βλέπε Παράρτημα, § 8. Διοικητική διαίρεση στα τελευταία χρόνια της τουρκικής κυριαρχίας στα Βαλκάνια, μια σύντομη γενική θεώρηση.

¹⁸¹ Ανταρτικά Σώματα –εδώ– ονομάζονται τα εθελοντικά σώματα που έδρασαν στη Μακεδονία κατά τους Βαλκανικούς πολέμους. Η επίσημη ορολογία τους είναι **Πρόσκοποι**.

.....
«Πρόσκοποι εκλήθησαν τότε οι εθελονταί, οίτινες, ΜΗ υπόχρεοι προς επιστράτευσιν, προσήλθαν αθρόως. Δόσαντες τον όρκον του στρατιώτου, δεν κατετάγησαν εις τον τακτικόν στρατόν, αλλά υπό ωρισμένους αξιωματικούς ή ιδιώτας οπλαρχηγούς, ανέλαβον, υπό τας διαταγάς των Αρχηγών Στρατού Ηπείρου και Θεσσαλίας, πλείστας και δυσκόλους αποστολάς κατά τους αγώνας, συχνάκις συμπολεμήσαντες και ενισχύσαντες τον τακτικόν στρατόν...Οι εθελονταί ούτοι, κατά την έκθεσιν της επιτροπής επί του εξοπλισμού εθελοντικών Σωμάτων, ανήλθον ειςτο όλον 6.025»* (Πάρι Κελαϊδή, **Κρητικοί εθελοντές στους απελευθερωτικούς πολέμους 1912-13**, σελ. 17).

Τέτοιες ώρες η λογική αδρανεύει. Η καρδιά κυριαρχεί. Όνειρα πρόκειται να πραγματοποιηθούν. Πόθοι τωσούτων αιώνων παρουσιάζονται ως μέλλοντες να εκπληρωθούν. Ποιος είναι εκείνος που θα προβεί σε αντίδραση, υποβάλλοντας σε αυστηρή λογική τα (443) προτεινόμενα; Υπήρξαν, βέβαια, και συντηρητικά στοιχεία, που δεν συμφωνούσαν με τη γνώμη των θερμοαίμων, και οι οποίοι, για να υπερασπίσουν τη γνώμη τους, προέβαλαν τους κινδύνους που μπορεί να έχει μια τέτοια επαναστατική απόφαση, προκειμένου μάλιστα περί ενός λαού ο οποίος είναι άμαχος, άοπλος και επί πλέον περιβάλλεται από πλήθη τουρκικών πληθυσμών, πλην και αυτοί έως εδώ προχωρούσαν, ίσως για να αποδυθούν (απεκδυθούν) την ευθύνη σε περίπτωση που δεν θα απέβαινε σε αίσιο αποτέλεσμα η απόφαση. Αποφασίζεται επομένως παμψηφεί η θριαμβευτική είσοδος των σωμάτων στην πόλη και η απομάκρυνση ή η σύλληψη των ολίγων οργάνων της τουρκικής Κυβερνήσεως, σε περίπτωση που δε θα απεφάσιζαν να απομακρυνθούν, και αμέσως στέλλεται στο Παλαιόκαστρο ο Ηρακλής Γκιουλέκα, για να παραλάβει και οδηγήσει τους οπλαρχηγούς την επαύριο. Επίσης, θεωρήθηκε απαραίτητο την ίδια νύχτα να επιδοθεί και η προς τον Μουδύρη απευθυνόμενη επιστολή των οπλαρχηγών. Το πράγμα ανατίθεται στους νέους Θ<εόδωρον> Πλιάτσκαν και Ιωάννην Γράβαν να το επιδώσουν. Κατά το μεσονύκτιο οι αναφερθέντες κτυπούν την εξώπορτα της κατοικίας του Μουδύρη, ο οποίος ήταν χριστιανός βλαχόφωνος και ρουμανίζων το φρόνημα. Εξέρχεται η οικοδέσποινα, στην οποίαν εγχειρίζουν την επιστολή και της συνιστούν να την δώσει αμέσως στο Μουδύρη, διότι είναι από τον αρχηγό του ελληνικού στρατού, τον οποίο βρήκαν στο δρόμο γυρίζοντας από τα ξύλα. (444)

Ο Μουδύρης, άμα διάβασε το γράμμα, παρατηρήθηκε ότι πήγε στο Διοικητήριο και απ' εκεί στο Τηλεγραφείο, για να ζητήσει βέβαια οδηγίες. Επειδή όμως τα σύρματα ήσαν κομμένα, δεν ελάμβανε καμίας απάντηση και επέστρεψε στο Διοικητήριο πάλι, όπου συναντήθηκε με τους λοιπούς υπαλλήλους και

.....
Τα εθελοντικά Σώματα συγκροτήθηκαν ως εξής: «.....με υπόδειξη του Επιτελείου Στρατού, η Κυβέρνηση κάλεσε παλιούς, δοκιμασμένους Μακεδονομάχους και τους ανέθεσε την εξής υπηρεσία: Να οργανώσουν εθελοντικά Σώματα, των οποίων η αποστολή θα ήταν να μπαίνουν μέσα σε τουρκοκρατούμενες ελληνικές περιοχές - προπορευόμενοι του Στρατού μας. Να ανατινάζουν γέφυρες, να κόβουν τα τηλεγραφικά σύρματα και γενικά να παρενοχλούν και να παρεμποδίζουν τις κινήσεις των τουρκικών στρατευμάτων, κάνοντας «κλεφτοπόλεμο». Ταυτόχρονα, να ανιχνεύουν το έδαφος και να συλλέγουν πληροφορίες για τον εχθρό, τις οποίες να διαβιβάζουν στον ελληνικό στρατό που θα ακολουθούσε (γι' αυτό ακριβώς και η επίσημη ονομασία τους ήταν Πρόσκοποι).

Πέρα απ' αυτό, θα απόπλιζαν τους Τούρκους χωρικούς και θα εμφύχωναν τον ντόπιο πληθυσμό, προετοιμάζοντας τον ερχομό του στρατού μας. Κι ακόμη, σε δύσκολες φάσεις του πολέμου, θα μάχονταν μαζί με τον τακτικό στρατό....». (Πάρι Κελαϊδή, **Κρητικοί εθελοντές στους απελευθερωτικούς πολέμους 1912-13**, σελ. 28).

** (από τα βιβλίο του ΓΕΣ, ΔΙΣ, **Ο ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912-1913**, τόμος Α', σελίδα 27).*

πήραν αποφάσεις ως αφορά τη θέση τους. Την επομένη, πολύ πρωί, οι εντεταλμένοι να παρακολουθούν τας κινήσεις των τουρκικών αρχών είδαν το στρατιωτικό απόσπασμα, τους χωροφύλακας και τους λοιπούς υπαλλήλους να φεύγουν προς το Λειψίστι (Νεάπολη). Ο Μουδύρης φοβήθηκε να παρακολουθήσει (*ακολουθήσει*) τους Τούρκους, έμεινε στη Σιάτιστα.

27. Η 12^η Οκτωβρίου 1912

Η 12^η Οκτωβρίου 1912 είναι ημέρα κρίσιμη για τη Σιάτιστα. Η ημέρα που πρόκειται να χαράξει στις δέλτους της ιδιαίτερης Ιστορίας της ή την δόξαν της ή την καταστροφήν της. Με τις πρώτες χρυσίζουσες φωτεινές δεσμίδες (*ακτίνες*) του ηλίου ηχολογούν οι κώδωνες των εκκλησιών, η φωνή της χριστιανικής πίστεως, και ακούεται ένας πυροβολισμός, η φωνή της ελεύθερης πατρίδος. Με τα δυο αυτά σύμβολα οι κάτοικοι της Χώρας καλούνται σε συναγερμό. Το ίδιο γίνεται και στη Γεράνεια, της οποίας οι κάτοικοι συναθροίζονται στην Αγορά και αναμένουν τους Χωριώτες. Στα κωδωνοστάσια κυματίζει η γαλανόλευκη. Οι κάτοικοι της Χώρας έχουν συγκεντρωθεί στον περίβολο της Ιεράς Μητροπόλεως. Ετοιμάζονται εκεί και εκκινούν για την Γεράνεια. **(445)** Έχουν επικεφαλής το ιερατεϊόν, με σημαιοφόρο τον Παπαλάζαρο Κουρσάνου, και παράπλευρα σώμα ενόπλων εθελοντών, ίνα φανεί μια ακόμη φορά ότι αι δυο αυτές υψηλές και ιερές ιδέες, η πίστη του Χριστού και η ελευθερία της Πατρίδος, τις οποίες ο Έλληνας θέλει ηνωμένες και τις θεωρεί ιερά Παλλάδια¹⁸², στον βωμό των οποίων πρόθυμα θυσίασε και θυσιάζει τα πάντα¹⁸³ και χάρις στα οποία η ελληνική φυλή μεγαλούργησε και θα μεγαλουργεί, πηγαίνουν και τις ώρες αυτές αδελφωμένες να υποδεχτούν και να χαιρετίσουν εκείνους, οι οποίοι φέρουν σ' αυτές το μήνυμα ότι κόβονται τα δεσμά της μαύρης δουλείας και κηρύσσονται πάλι ελεύθερες¹⁸⁴. Έτσι προχωρούν και φθάνουν στην Αγορά της Γεραρείας, όπου τους υποδέχονται οι κάτοικοι αυτής με ζητωκραυγές και χειροκροτήματα και από κοινού διευθύνονται στον ορισμένο τόπο της υποδοχής, στον Άγιο Νικάνορα.

Εκεί καταλαμβάνουν θέσεις και, με μια ανείπωτη λαχτάρα, αναμένουν να ιδούν τους ελευθερωτάς τους μια ώρα νωρίτερα. Ύστερα από λίγα λεπτά φαίνονται τα πρώτα της παρατάξεως ζευγάρια. Τα πλήθη ξεσπούν σε ουρανομήκεις ζητωκραυγές και σε ακράτητα χειροκροτήματα. Πλησιάζουν τα λεβετόπαιδα ελαφροκίνητα και υπερήφανα. Σπεύδουν σε **(446)** συνάντησή τους το

¹⁸² Παλλάδιον (αρχ.), ξύλινο ομοίωμα της Παλλάδας Αθηνάς, που προστάτευε την πόλη. Γενικά καθετί που θεωρείται ως προστατευτικό μέσο, ως ιερό αντικείμενο.

¹⁸³ (Μεταφορά από το κείμενο του συγγραφέα): «Για του Χριστού την πίστη την Αγία, /για της Πατρίδος την Ελευθερία, /γι' αυτά τα δύο πολεμώ, /μ' αυτά να ζήσω επιθυμώ, /κι αν δεν τα αποκτήσω, /τι μ' ωφελεί να ζήσω;».

¹⁸⁴ Σημ. επιμ.: Η συναισθηματική φόρτιση επηρεάζει το συγγραφέα, ώστε να προσωποποιεί τις ιδέες και ο λόγος του γενικά γίνεται κουραστικά μακροπερίοδος.

ιερατείο και τα μέλη της Εθνικής Επιτροπής. Χαιρετίζουν τους αρχηγούς και τα πλήθη φωνάζουν «Χριστός Ανέστη, παιδιά. Καλώς ήρθατε, αδέρφια μας». Πολλοί κλαίνουν και εναγκαλίζονται και φιλούν αυτούς. Η πορεία συνεχίζεται με διεύθυνση (κατεύθυνση) προς τη Χώρα, με μια πρωτοφανή συγκίνηση, με ένα απερίγραπτο ενθουσιασμό. Φέσια ξεσχίζονται και πετιούνται στον αέρα, κάθε ένας αισθάνεται την καρδιά του να πάλλει με ένα τρόπο τέτοιο, που άλλοτε δεν έχει αισθανθεί και ούτε θα αισθανθεί άλλη φορά. Κάθε ένας βαδίζοντας προσπαθεί να προσπεράσει τον προηγούμενό του, να πλησιάσει κάποιο από τα παλικάρια, κάτι να του ομιλήσει, για να του εκδηλώσει το μέγεθος της χαράς του και τη βαθιά ευγνωμοσύνη του. Ο ενθουσιασμός ξεσπά στον Εθνικό Ύμνο. Το τι [έγινε τότε] δεν περιγράφεται. Ότι κι αν γράψομε θα είναι απλή σκιά της πραγματικότητας. Η πομπή έτσι προχωρεί και περνάει τους δρόμους της Γεράνειας, όπου οι γυναίκες και τα κοράσια ραίνουν με άνθη [από τα παράθυρα και τις στέγες των οικιών] τους καταλυτάς της τυραννίας και τους καλωσορίζουν φωνάζοντας: «Καλώς ήρθατε, παλικάρια». Έτσι βαδίζοντας φθάνει η ανθρωποπλημμύρα στο Διοικητήριο, όπου υποδέχεται τους ελευθερωτάς ο Δήμαρχος της πόλεως Μηνάς Θεοδώρου, ο οποίος αναδείχθηκε τόσο ακάματος θεράπων της ιατρικής επιστήμης, όσο και ακούραστος εργάτης των κοινοτικών υπηρεσιών, τας οποίας κατά καιρούς ανελάμβανε.

Με συγκίνηση απερίγραπτη γίνεται η παράδοση και παραλαβή της πόλεως (447) και ανακηρύσσεται ελεύθερη εν ονόματι του Βασιλέως Γεωργίου. Υψώνεται στο Διοικητήριο η Γαλανόλευκη, την οποίαν ο λαός χαιρετίζει με φρενιτώδεις¹⁸⁵ ζωτοκραυγές και συνεχή χειροκροτήματα, αλλά και με δάκρυα ενθουσιασμού και πυροβολισμούς. (απόσπασμα από το βιβλίο του Φιλίππου Αν. Ζυγούρη *Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής*)

Η συμπεριφορά αυτή των κατοίκων της Σιατίστης στις 12 Οκτωβρίου 1912 δικαιολογεί τη διαπίστωση που καταγράφεται από το συνταγματάρχη Ν. Κλαδά σε έκθεσή του:

"Ο Ελληνικός στρατός εξησφάλισε και εμονιμοποίησε την ελευθερίαν της Σιατίστης, αλλά δεν την απηλευθέρωσε υπό την καθαράν σημασίαν του στρατιωτικού όρου, καθ όσον η ενθουσιώδης αυτή πόλις απηλευθερώθη μόνη της."

¹⁸⁵ Φρενιτώδεις, έξαλλες.